

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää viiden vuoden määräajan poistamista esityksestä. Perusteena määräajan poistamiselle olisi, että aviopuolison alisteinen asema, jossa hänen vapaa tahdonmuodostuksensa on estynyt, voi jatkua avioliitossa pitkäänkin.

Toimialan käsityksen mukaan erityisesti järjestettyjen avioliittojen osalta saattaa olla vaikea osoittaa, että puolison tahdonmuodostus ei ole ollut vapaata. Tämä voi johtua esimerkiksi erityisen riippuvaisesta asemasta suhteessa avioliiton järjestäneisiin aviopuolison vanhempiin tai sukuun. Näissä tilanteissa vapaa tahdonmuodostus saattaa olla näennäistä ja tosiasiallisesti aviopuolisolla ei ole ollut mahdollisuutta hyväksyä tai hylätä järjestelyä.

Ehdotetun AL 27 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”Pykälää sovellettaessa lähtökohtana on se, että pakottaminen on ollut luonteeltaan rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä toimintaa.” (s. 30) Toisaalta ehdotuksessa on katsottu pakottamisen voivan ilmentyä eri muodoissa, esimerkiksi siten, että henkilö on ollut avioliiton solmimisen aikaan sellaisessa riippuvuussuhteessa tulevaan puolisoonsa, vanhempiinsa tai muuhun yhteisöön, ettei hän ole voinut antaa vapaaehtoista ja täyttä suostumusta avioliitolle (s. 29). Vahva riippuvuussuhde esimerkiksi vanhempiin voi tosiasiallisesti estää henkilön itsenäisen ja vapaan tahdonmuodostuksen, mutta olosuhteet eivät tällöin kuitenkaan välttämättä ole sellaiset, että jonkin rikoslain 25 luvussa rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistö täytyisi.

Säännöksen soveltamisen edellytykseksi ei saisi muodostua, että kyseessä on rikoslaissa rangaistavaksi säädetty toiminta, vaan se, että aviopuolison tahdonmuodostus ei ole ollut itsenäistä ja vapaata. Tämä on tärkeää, koska näyttötaakka pakottamisesta on siihen vetoavalla avioliiton

kumoamista hakevalla ja näytön esittäminen siitä, että aviopuoliso on tosiasiaa pakotettu avioliittoon, lienee toiminnan luonteen huomioon ottaen joka tapauksessa vaikeaa.

Edellä sanotun johdosta perustelutekstiä tulisi muuttaa seuraavasti: ”Pykälää sovellettaessa yhtenä lähtökohdana voi olla se, että pakottaminen on ollut luonteeltaan rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä toimintaa.”

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Ehdotetun AL 115 a §:n mukainen pääsääntö alaikäisenä ulkomailla Suomessa asuvan kihlatun kanssa solmitun avioliiton tunnustamatta jättämisestä on lastensuojelun näkökulmasta kannatettava muutos. Säännös on perusteltu syistä, jotka osaltaan johtivat siihen, että avioliiton solmimisen alaikäraja on Suomessa poikkeuksetta 1.6.2019 lukien 18 vuotta.

Lapsen edun kannalta on suotavaa, että hän ei avioidu ennen täysi-ikäisyyttä. Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten oikeudellisen ja sosiaalisen aseman turvaaminen ei nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa edellytä avioliittoinstituutiota, kun lapsen vanhempi on alle 18-vuotias lapsi. Myöskään avioliiton ulkopuolella lapsen synnyttäneiden naisten taloudellinen tai yhteiskunnallinen tilanne ei ole enää tällä vuosisadalla ollut olennaisesti riippuvainen siitä, solmivatko he avioliiton vai eivät.

Ulkomailla solmittu alaikäisavioliitto voidaan erityisestä syystä tunnustaa ja siten välttää yksittäistapauksissa kohtuuttomat seuraukset aviopuolisoille tai heidän lapselleen.

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää molempia muutoksia kannatettavina huolimatta siitä, että määrällisesti käytännön tilanteita ei oletettavasti tule olemaan kovin paljon. Ehdotetut muutokset kansalliseen lainsäädäntöön toteuttaisivat entistä paremmin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten asettamia velvoitteita.

Tanner-Suonpää Sari
Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala

